

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra psychologie

Název diplomové práce: Využití arteterapie a artefiletiky ve
volnočasových aktivitách : proces tvorby jako jedna z oblastí
využití

Autor bakalářské práce: **Petra Řeháková**

Studijní obor: Pedagogika volného času

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Marie Lhotová, Ph.D.

Oponent:

Obsahová složka:

Stěžejními pojmy tvořící rámec předložené diplomové práce jsou arteterapie, artefiletika a tvořivost. Autorka se snažila směřovat text k podchycení významu tvorby a tvořivosti v arteterapii a artefiletice tak, aby tyto obory předvedly svůj tvůrčí potenciál ve sféře volnočasových aktivit. Diplomová práce je teoretická a jejím cílem je **poukázat na možnosti využívání oborů arteterapie a artefiletiky v rámci volného času**. Po vymezení ústředních pojmů tvořivosti a procesu tvorby se autorka zaměřila na proces tvorby jako na stěžejní obsahovou součást oborů arteterapie a artefiletiky, především pak na to, díky čemu se jeví proces tvorby jako vhodný pro možnou aplikaci oborů arteterapie a artefiletiky do oblastí volnočasových aktivit a činností. Arteterapie i artefiletika jsou obory, které procházejí napříč řadou oblastí v psychologii, pedagogice, psychoterapii, výtvarných oborech apod. Ve všech hledají své smysluplné zařazení a teoretické opodstatnění, stejně je tomu i ve volnočasových aktivitách. Autorka se snažila zařadit tyto obory do oboru pedagogika volného času tak, aby tam mohly přinášet rozšiřující potenciál. K tématu přistupovala poctivě, hledala nové poznatky, vymezovala průniky a přesahy oborů, pracovala s literaturou (uvádí v přehledu i řadu starších prací v angličtině z doby, kdy arteterapie u nás byla „v plenkách“, zmiňuje Prinzhornův přínos i art brut) a snažila se též sama do teoretických úvah formulovat své poznatky. Některé velmi dobře, několik málo ne zcela podařeně: Např. v Úvodu na str. 6: „Vycházet budeme především z myšlenky/hypotézy,

kteřá zní: „...pokud přítomnost tvořivosti – procesu tvorby má pozitivní účinky na zúčastněné jedince, během arteterapie a artefiletiky potom možná aplikace těchto oborů do volnočasové oblasti bude mít ty samé účinky i charakter“... Snad by zde srozumitelnosti napomohla změna interpunkce.

Základní v arteterapii a artefiletice je proces tvorby, proto je největší část této práce – kap. 3 - tomuto tématu věnována. Přílohy jsou pojaté jako doplnění a vysvětlení teorií uvedených v práci.

Připomínky k teoretické části:

I když názor co je a není arteterapie zůstává věcí přístupů různých autorů, po přijetí artefiletiky jako oboru, který využívá výtvarnou tvorbu mimo terapeutickou oblast, se už do rámce arteterapie neřadí jen produkování výtvarných aktivit bez terapeutického záměru (pozn. ke str. 8). Proto je diskutabilní tvrzení na str. 10, že arteterapie oproti psychoterapii využívá komunikaci v obrazech, zato psychoterapie využívá komunikaci verbálního charakteru vs. tvrzení následné, že tam, kde si psychoterapie nemůže vystačit se slovy, tam může pomoci arteterapie a její obrazový materiál. Stejně tak a se stejným účinkem totiž arteterapie používá verbalizaci pro vyjádření obsahů výtvarné tvorby. Správný je závěr daného odstavce v tom, že arteterapie prohlubuje emoční zaangažovanost klienta přes umělecký zážitek a následné umístění typů možných přístupů u expresivních aktivit na str. 11.

Hrouzkova tabulka přístupů arteterapie v rámci pojetí výtvarného procesu vyžaduje alespoň základní komentář.

Namísto kreativní terapie se dnes používá spíše termín používá expresivní terapie se zřetelem k tomu, že každá psychoterapie je tvořivým procesem.

Co považuje autorka za podstatu vrcholových zážitků v arteterapii?

Snad přílišný důraz věnovaný v práci „legitimitě“ oborů ve volnočasových aktivitách vyvolala na některých místech opakované různě vyjádřené, ale obsahově totožné nebo jen málo se lišící formulace, např.: „Maslow hovoří i o účincích vrcholových zážitků na člověka. Tyto účinky jsou odpovídající i pro oblast arteterapie a artefiletiky a jejich účinků na člověka“. A znovu v další větě:

„Dá se říci, že ve svém obsahu účinky vrcholových zážitků odpovídají možným účinkům arteterapie a artefiletiky, nebo alespoň to, že jsou v nich jasně patrné, ne-li shodné.“ (str. 75).

Jestliže existuje artefiletika, zde je jistě prostor pro její uplatnění ve volnočasových aktivitách a je otázka, zda vůbec se tolik zabývat její legitimitou. Narazila snad autorka na problémy s možností pracovat s dětmi či dospělými ve volnočasových aktivitách artefileticky?

Oceňuji v souvislostech práce aplikaci teorie Maslowa s vymezením zážitků a Alderferovu teorii ERG, která reaguje na Maslowovu hierarchii potřeb.

Autorka vymezila oba obory velmi dobře. Přesto mám připomínku, ani ne tak k jejímu prvoplánovému vymezení oboru arteterapie a artefiletiky, jako ke skutečnosti, že v dalším textu je ve vymezení, které sama v první části práce vyjádřila, nedůsledná (str. 80 aj.). Rozvoj tvořivosti je v artefiletice cílem, v arteterapii pak někdy přirozeným souběžným důsledkem či výstupem léčení, nikoliv cílem. Cílem terapie je dosažení změn vedoucích k úzdavě, protože se předpokládá zdravotní indikace. Cílem volnočasových aktivit jistě kreativita je, psychoterapie nemůže zastřešovat volnočasové aktivity (str. 80).

Jako velmi pozitivní vidím poukaz na různé úhly pohledu různých autorů. Ačkoliv nepředpokládám (a nebylo by ani účelné) různé pohledy sjednocovat do nějaké konečné sourodé teorie, přesto bych v závěru práce doporučila je shrnout a okomentovat v jejich rozdílnosti tak, aby přispěly v nějakém přehledném strukturovaném vyjádření k náhledu na složitosti hraničních oborů v teoretických přístupech i praktických dopadech.

Příliš často je spojována arteterapie a artefiletika, ačkoliv byla v první části práce jednoznačně vymezena, což znovu přináší „rozmazávání dobrého tvaru“. Arteterapie není prostředek výchovy (oproti tvrzení na str. str. 82)

Formální stránka:

Chyby gramatické i stylistické jsou v práci pouze v minimální míře (některé jsem opravila přímo v textu). Přehlednost, logická struktura a vyváženost kapitol je předností.

Prezentace práce:

Rozsah práce je dán 86 stranami v rozdělení na 4 kapitoly. Seznam použitých zdrojů je rozsáhlý: 61 zdrojů knižních (nejen českých) včetně slovníků, 8 časopiseckých, 28 elektronických zdrojů a texty ještě nepublikované. Součástí práce je 7 příloh. Oceňuji soubor grafických schemat přehledně dokumentujících vztahy a návaznosti příslušných oborů.

Závěr:

Ačkoliv nesdílím s autorkou názor, že arteterapie (na rozdíl od artefiletiky) je oborem, který by se mohl využívat ve volnočasových aktivitách, lze konstatovat, že předložená diplomová práce otevřela možnosti nové diskuse nad kompetencemi arteterapie (v širokém smyslu), tentokrát v oboru pedagogiky volného času. Oceňuji autorčino zaujetí tématem, práci s odbornou literaturou i míru vlastních úvah v rámci daného tématu. Souhlasím též s tím, že by bylo zajímavé tuto teoretickou práci využít pro praktický výzkum, který by mapoval míru pozitivních a kultivačních účinků plynoucích z aplikace artefiletiky do volnočasové oblasti. Nový přístup daný touto prací je akcent na tvořivost jako společnou klíčovou oblast expresivních oborů a využití tezí o tvořivosti pro explikaci záměru práce. Práce je pečlivě vytvářeným konceptem několika hraničních disciplin. S radostí ji doporučuji k obhajobě.

Případné téma k obhajobě:

1. Jestliže je vymezena artefiletika, proč hovořit o užívání arteterapie ve volnočasových aktivitách a její legitimnosti?
2. Názor na spojení tvořivosti s nutkavostí nebo vrcholným prožitkem v souvislosti s expresí v arteterapii.

Praha 15. 5. 2010

PhDr. Ing. Marie Lhotová, Ph.D.

